

DOI: 10.5604/01.3001.0054.4381

Paweł Kobes

Collegium Witelona Uczelnia Państwowa
Wydział Nauk Społecznych i Humanistycznych
e-mail: pawel.kobes@collegiumwitelona.pl

O potrzebie powrotu do wychowawczo-opiekuńczego charakteru kurateli w postępowaniu wykonawczym

STRESZCZENIE

Rola kuratora sądowego w postępowaniu wykonawczym jest kluczowa, ponieważ przepisy prawa wyznaczają mu zadania praktycznie we wszystkich instytucjach wchodzących w zakres wykonywania kar i środków karnych wobec przestępców. Tym samym kurator sądowy ma wpływ w znacznej mierze na efektywność wykonywania kar i środków karnych. Niestety w obowiązującym stanie prawnym kurator w postępowaniu wykonawczym pełni przede wszystkim funkcje kontrolne i informacyjne, a w bardzo ograniczonym zakresie realizuje funkcje opiekuńcze i resocjalizacyjne. Zatem istnieje konieczność stworzenia mechanizmów, dzięki którym kurator w postępowaniu z dorosłymi sprawcami przestępstw będzie w większym stopniu koncentrował się na działaniach opiekuńczo-wychowawczych. Przesunięcie akcentu na wychowawczy charakter pracy kuratora ze skazanym jest o tyle istotne, że ewolucja polityki kryminalnej zmierza w kierunku poszerzania znaczenia roli kuratora w postępowaniu wykonawczym poprzez rozbudowywanie katalogu jego zadań.

Słowa kluczowe: kurator, resocjalizacja, skazany, dozór kuratora, postępowanie wykonawcze.

Wprowadzenie

Współczesne koncepcje polityki kryminalnej głoszące potrzebę odejścia od odwetowego reagowania na popełnione przestępstwo i represyjnego traktowania jego sprawcy, które jednocześnie poszukują skutecznych rozwiązań stwarzających szansę przestępcy na trwały powrót do życia w społeczeństwie, prowokują do dyskusji o roli kuratora sądowego w tym procesie. W związku z tym nasuwa się pytanie: czy kuratorowi powinno być bliżej do roli kontrolera poczynań skazanego i informatora sądu w jednej osobie, czy do roli patrona będącego opiekunem, obrońcą, protektorem? Rozwiązanie tego dylematu wydaje się być kluczowe dla powodzenia założeń polityczno-kryminalnych opartych na potrzebie pomocy i wsparciu dla przestępców w ich trwałym powrocie do życia zgodnego z zasadami społecznymi. Z uwagi na to że dzisiejsza praca kuratora bliższa jest roli osoby jedynie kontrolującej

i odnotowującej zachowania skazanych, chciałbym w niniejszym artykule pokazać – jedynie w zarysie – przestrzeń do budowania tej drugiej roli, z którą współczesnej kurateli chyba już nikt nie utożsamia.

Opiekuńczy i społeczny charakter kurateli w zamyśle jej powstania

W pierwszej kolejności trzeba przypomnieć, że kształtowanie się instytucji kuratora dla dorosłych rozpoczęło się znacznie później niż powstanie instytucji kuratora dla nieletnich. To właśnie w systemie postępowania z nieletnimi należy poszukiwać późniejszych rozwiązań w zakresie postępowania z dorosłymi sprawcami przestępstw. Należy bowiem pamiętać, że idee oddziaływania wychowawczego, zwracanie uwagi na osobowość sprawcy, zorientowanie reakcji prawnokarnej na celowość, na profilaktykę i ochronę przechodziły stopniowo z systemu postępowania z nieletnimi na postępowanie z dorosłymi sprawcami przestępstw. Tym samym można powiedzieć, że prawo nieletnich w znacznym stopniu uformowało drogę ideom postępowym w prawie karnym¹.

Pierwsze polskie regulacje prawne dotyczące powołania do życia kuratora dla dorosłych sprawców przestępstw pojawiły się w okresie międzywojennym i były ściśle związane ze zmianą polityki kryminalnej będącej wyrazem m.in. humanitarnych poglądów na problem uwieczonych osób², której przejawem było wprowadzenie do porządku prawnego instytucji warunkowego zwolnienia z zakładu karnego.

Implementacja na grunt prawa karnego tego rozwiązania opierała się za założeniu, że obietnica skrócenia czasu przebywania w izolacji penitencjarnej będzie korzystnie oddziaływać na skazanego odbywającego karę pozbawienia wolności. Uznano jednocześnie, że obawa osoby warunkowo zwolnionej przed powtórным osadzeniem w zakładzie karnym przyczyni się do zaniechania popełnienia przez niego przestępstwa³.

Wprowadzając instytucję warunkowego przedterminowego zwolnienia, zwrócono jednocześnie uwagę na to, że w izolacji więziennej nie da się właściwie przygotować człowieka do życia na wolności. Potrzebne są do tego odpowiednie warunki i wsparcie, aby umiał on samodzielnie funkcjonować w otaczającej go rzeczywistości. Formę takiej pomocy i wsparcia stanowić miał dozór orzekany przy przedterminowym wyjściu skazanego na wolność⁴. Warto w tym miejscu dodać, że kuratela miała korzenie społeczne. Postulowano bowiem, aby dozór sprawowany był przede wszystkim przez organizacje społeczne⁵. Bardzo ważną rolę w tym względzie odgrywało Towarzystwo Opieki nad Więźniami, Uwolnionymi z Więzień i ich Rodzinami „Patronat”⁶.

¹ M. Cieślak, *Od represji do opieki (rzut oka na ewolucję zasad odpowiedzialności nieletnich)*, „Palestra” 1973, nr 1, s. 48.

² Zob. szerzej: W. Goldblatt, *Warunkowe zwolnienie skazanego wedle Projektu Kodeksu Karnego*, „Głos Adwokatów” 1931, nr 3, s. 75 i nast.

³ J. Makarewicz, *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932, s. 143.

⁴ H. Gielb, *Realizacja i rezultaty przedterminowego zwolnienia z zakładów pozbawienia wolności*, PWP 1935, nr 7, s. 6–7.

⁵ *Ibidem*, s. 7.

⁶ Zob. szerzej: M. Porowski, *O idei pomocy więźniom i działalności Patronatu (do czasu rozwiązania po II wojnie światowej)* [w:] *O pomocy w powrocie do społeczeństwa*, red. T. Szymanowski, Białystok 2010, s. 61 i nast.

Aktem prawnym kładącym jednocześnie podwaliny pod utworzenie kurateli dla dorosłych była ustawa z dnia 29 maja 1957 r. o warunkowym zwolnieniu osób odbywających karę pozbawienia wolności⁷. Istotny – z punktu widzenia podstawy do stworzenia instytucji kuratora dla dorosłych – był przepis art. 4 § 2 stanowiący, że „warunkowo zwolnionego sąd oddaje na okres próby pod nadzór wyznaczonej w tym celu osoby lub instytucji, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności danego przypadku uzna stosowanie nadzoru za niecelowe”. Choć przepis ten *expressis verbis* nie posługiwał się pojęciem kuratora dla dorosłych, to dał on impuls do powołania pierwszych kuratorów dla osób skazanych⁸.

Na przestrzeni kolejnych lat rola i pozycja kuratora sądowego rosła. Organizacje społeczne były stopniowo zastępowane przez kuratorów społecznych pracujących na zasadach wolontariatu, choć w istocie wykonywali oni w stosunku do podopiecznego głównie zadania kontrolno-informacyjne. Dopiero w dalszym okresie rozwoju kurateli pojawili się kuratorzy zawodowi będący pracownikami sądu, którzy jednocześnie pełnili funkcje pomocnicze wobec sędziego. W ten sposób kuratela społeczna przekształcała się w kuratelę o charakterze społeczno-zawodowym⁹. W pracy kuratorów sądowych dominował nadzorczy styl dozoru, który cechował się formalną kontrolą dorosłego oraz realizowaniem formalnych wymagań sądu. Natomiast realizację nałożonych obowiązków egzekwowano przede wszystkim poprzez straszenie konsekwencjami prawnymi ich niewykonywania¹⁰.

Taka sytuacja trwała do roku 1980, w którym rozpoczęto dyskusję o potrzebie zmian w zakresie przekształcenia kurateli kontrolno-represyjnej w kuratelę wychowującą i kurateli społeczno-zawodowej w kuratelę zawodowo-społeczną, a także przekształcenie kurateli jako pomocnego organu sądu w kuratelę stanowiącą merytoryczny autonomiczny pion sądownictwa¹¹. Te propozycje zmierzały nie tylko do przekształcenia modelu kurateli, ale również do podniesienia pozycji zawodowej kuratorów sądowych, a tym samym do zwiększenia ich rangi i znaczenia w polityce kryminalnej¹².

Ostatecznie charakter ustrojowy kuratorów został przesądzony w ustawie z 21 lipca o kuratorach sądowych¹³, która w art. 1 wskazuje, że kuratorzy realizują w stosunku do podopiecznych zadania o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i ochronnym. Ustawa stworzyła kuratorską służbę sądową o wysokim stopniu profesjonalizacji i z pewną formą autonomii samorządu kuratorskiego i dokonała stopniowego przekształcenia kurateli społeczno-zawodowej w kuratelę zawodowo-społeczną. W roku 2015 sądowi kuratorzy zawodowi zostali podniesieni do statusu organu wykonawczego.

Rozwój kurateli sądowej i wciąż rosnący status zawodowy kuratorów sądowych ukazał również istotny paradoks. Otóż zgodnie ze wskazanym wyżej przepisem kuratorzy sądowi powinni przede wszystkim wykonywać zadania o charakterze resocjalizacyjnym. Jednakże obciążenie pracą¹⁴, katalog zadań bardziej już skonkretyzowanych, ujętych w przepisach określających zasady pracy kuratorów, a także normach wykonawczych, pozwala

⁷ Tekst jedn. Dz. U. z 1961, Nr 58, poz. 321.

⁸ T. Jedynak [w:] *Ustawa o kuratorach sądowych. Komentarz*, red. T. Jedynak, P. Stasiak, Warszawa 2014, s. 23.

⁹ P. Kobes, *Funkcje kuratora w polityce kryminalnej*, Warszawa 2019, s. 43 i nast.

¹⁰ Ibidem, s. 44 i nast.

¹¹ K. Gromek, *Kuratorzy sądowi. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 24.

¹² Zob. szerzej: P. Kobes, op. cit., s. 50 i nast.

¹³ Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.

¹⁴ Zob. szerzej: P. Kobes, op. cit., s. 124–131.

na stwierdzenie, że zadania te koncentrują się bardziej na kontroli i nadzorze niż na resocjalizacji. W związku z tym wydaje się być uprawniony pogląd, że prawodawca w ramach realizowanej polityki karnej wciąż przesuwa ciężar zadań kuratorów sądowych o charakterze resocjalizacyjnym na czynności nadzorczo-kontrolne. W efekcie wciąż dokonująca się ewolucja modelu kurateli sądowej zorientowana przede wszystkim na przeobrażenia strukturalno-organizacyjne zaczyna powoli gubić najważniejszy sens jej istnienia, jakim jest praca resocjalizacyjna.

Resocjalizacja i pomoc podopiecznemu w każdym wymiarze pracy kuratora

Rozważając charakter czynności podejmowanych przez kuratorów w stosunku do sprawców przestępstw, warto na tę kwestię spojrzeć przez pryzmat modalności funkcji, jakie kuratorzy realizują w ramach polityki kryminalnej. Na gruncie prezentowanych rozważań modalność należy rozumieć w ten sposób, że wykonując określone zadania w ramach danego środka oddziaływania lub instytucji prawnej (np. w ramach kary ograniczenia wolności, środków probacyjnych itp.), kurator *de facto* wypełnia wszystkie funkcje lub większość z nich (tj. funkcję wychowawczo-resocjalizacyjną, diagnostyczną, profilaktyczną i kontrolną), które będą się wzajemnie przenikały, choć dominować może tylko jedna z nich, z uwagi na konkretne cele danej instytucji lub środka, z których ta funkcja wynika¹⁵. Otóż ze względu na cele danej instytucji stanowiącej instrument polityki kryminalnej, a także na zadania wynikające z tych celów, określone funkcje będą bardziej widoczne, a inne mniej. Pewne funkcje realizowane w ramach określonego środka mogą być nawet „ukryte” i wynikać pośrednio z wykonywanych przez kuratora działań, mając tym samym charakter drugorzędny z punktu widzenia realizacji celów, dla których dany środek oddziaływania został utworzony.

Modalny charakter funkcji wykonywanych przez kuratora polega również na tym, że realizacja jednej funkcji jest determinowana przez wszystkie inne. Nie można bowiem w sposób właściwy realizować określonej funkcji z pominięciem pozostałych. Wszystkie funkcje wykonywane przez kuratora są ze sobą w sposób nierozzerwalnie związane, choć – jak wskazałem wyżej – ich natężenie w poszczególnych środkach oddziaływania lub instytucjach może być różne.

Dla zobrazowania powyższego wyводу można posłużyć się modalnym charakterem funkcji kuratora realizowanych w ramach dozoru sprawowanego w czasie warunkowego przedterminowego zwolnienia. Z uwagi na to że jej treścią jest rezygnacja z wykonania pozostałej części kary, wskazuje się, że celem dozoru kuratora jest przystosowanie skazanego do życia na wolności, a także kontrolowanie realizacji nałożonych na niego obowiązków¹⁶. Praca z podopiecznym w ramach wykonywanego dozoru zorientowana jest przede wszystkim na zapobieżenie ponownemu wejściu w konflikt z prawem. Istota omawianego środka oddziaływania sprowadza się zatem w głównej mierze do stworzenia skazanemu szansy życia na wolności. Tak zdefiniowane cele dozoru przy warunkowym przedterminowym zwolnieniu eksponują nadrzędny charakter funkcji profilaktycznej i kontrolno-informacyjnej

¹⁵ Zob. szerzej na temat modalności funkcji kuratora: P. Kobes, *Funkcje...*, s. 155 i nast.

¹⁶ W. G. Rodakiewicz, *Kurator zawodowy i społeczny dla dorosłych w świetle nowych uregulowań kodeksu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 1998, nr 3, s. 67.

kuratora przy znacznym oddziaływaniu resocjalizacyjnym. Wszystkie te funkcje są realizowane przy znacznym wsparciu czynności diagnostycznych.

Modalność funkcji realizowanych przez kuratora sądowego, czyli ich wzajemne przenikanie się połączone z ich różnym natężeniem, dotyczy wszystkich środków oddziaływania wobec skazanych, w ramach których kurator podejmuje przypisane prawem działania. Dotyczy to również, a może nawet przede wszystkim, funkcji wychowawczo-resocjalizacyjnej.

Jak wskazałem wyżej, zadania realizowane przez kuratora nie wynikają jedynie z charakteru przypisanych kuratorowi *expressis verbis* zadań w ramach danego środka oddziaływania na skazanego, ale również z samej istoty, celu tego środka. Można wyjaśnić to na przykładzie działań kuratora podejmowanych przy realizowanej przez skazanego kary ograniczenia wolności polegającej na wykonywaniu nieodpłatnej pracy na cele społeczne. Choć przepisy określające zakres czynności kuratora koncentrują się przede wszystkim na organizowaniu i kontrolowaniu wykonywania kary ograniczenia wolności oraz obowiązków nałożonych na skazanego (art. 55 § 2 k.k.w.), to kurator, choć nie wynika to wprost z jego zadań, nie może zaniechać realizacji czynności wychowawczo-resocjalizacyjnych i profilaktycznych, ponieważ taki jest zasadniczy cel wspomnianej kary (art. 53 § 1 k.k.w.).

Takie spojrzenie na charakter czynności podejmowanych przez kuratora dotyczy każdego środka oddziaływania wobec podopiecznego. Niezależnie od zadań wyznaczonych kuratorowi prawem realizowanych wobec skazanego musi on – w mniejszym lub większym stopniu – podejmować czynności, które ułatwią skazanemu trwały powrót do normalnego życia społecznego przy jednoczesnym ograniczeniu ryzyka ponownego wejścia w konflikt z prawem. Zatem niewątpliwie kontakt kuratora z podopiecznym powinien sprzyjać wpajaniu lub umacnianiu pożądaných społecznie wartości, udzielaniu pomocy i rad w rozwiązywaniu bieżących problemów, które mogą utrudnić skazanemu jego skuteczną readaptację.

Jak wynika z powyższego, przygniatający kuratorów gąszcz przepisów, który w sposób biurokratyzowany i bardzo szczegółowy reguluje ich zadania, nie może przesłonić konieczności naprawy skazanego, dostrzeżenia jego potrzeb w dostosowaniu się do norm społecznych, ponieważ to jest zasadniczy cel środków oddziaływania na skazanych, w których zostało przewidziane miejsce do działania dla kuratora.

Funkcja edukacyjno-kreująca jako niedostrzegalny potencjał w pracy kuratora

Realizacja zadań o charakterze wychowawczo-resocjalizacyjnym, diagnostycznym, profilaktycznym i kontrolnym wymaga od kuratora podejmowania różnego rodzaju czynności w stosunku do osób lub podmiotów, z którymi styka się on na gruncie realizacji zadań wobec podopiecznego wynikających z przepisów prawa (np. w stosunku do rodziców podopiecznego, jego małżonka, zakładu pracy podopiecznego). Czynności te składają się na funkcję w nauce raczej niezauważalną, którą określam mianem funkcji edukacyjno-kreującej. Zadania wchodzące w jej zakres nie muszą być ujęte w warstwie normatywnej, jednakże ich podejmowanie ściśle łączy się z realizacją zadań ustawowych kuratora.

Ujmując tę kwestię szczegółowo, chodzi o osoby lub instytucje, z którymi kurator ma styczność przy okazji wykonywania czynności wobec podopiecznych (np. z nauczycielem w związku z nadzorem sprawowanym wobec nieletniego czy osobą nadzorującą po stronie pracodawcy, wykonywaniem przez skazanego nieodpłatnej pracy na cele społeczne, z członkiem rodziny podopiecznego czy osobą pracującą w instytucji, do której w ramach orzeczonych obowiązków ma uczęszczać podopieczny). W ramach kontaktów

z tymi osobami kurator realizuje także określoną funkcję. Jego działania wobec tych osób polegają na kształtowaniu ich świadomości w zakresie obejmującym problemy podopiecznego i wyznaczonym przez ramy współdziałania z nim. Kurator, w ramach realizacji zadań wynikających z określonych środków oddziaływania na podopiecznych, może w pewnym sensie edukować te podmioty w procesie budowania właściwych interakcji z podopiecznym poprzez uświadamianie złożoności problemów i potrzeb jego podopiecznego i stymulować (kreować) ich aktywność na rzecz skazanego. Tak może być np. w sytuacji kontrolowania wykonywania nieodpłatnej pracy na cele społeczne – kurator może uświadamiać przedstawiciela pracodawcy, u którego praca ta ma być wykonywana, na temat potrzeb skazanego w stosunku do innych ludzi. Podobnie w przypadku wizyty kuratora w miejscu zamieszkania skazanego w celu uzyskania zgody osób mieszkających wspólnie ze skazanym na zainstalowanie urządzeń potrzebnych do wykonywania kary pozbawienia wolności w systemie dozoru elektronicznego. W takiej sytuacji oprócz formalnego uzyskania zgody praktycznie w każdym przypadku kurator będzie wyjaśniał zasady odbywania tej kary i związane z tym konsekwencje dla skazanego, a przede wszystkim wynikające z tej kary ograniczenia. Poprzez kształtowane świadomości tych osób ich rola w procesie wchodzenia podopiecznego do normalnego życia w społeczeństwie, w zgodzie z jego zasadami, stymuluje jednocześnie ich działania na rzecz realizacji pożądaných celów, przez co zwiększa szansę na sukces w tym zakresie.

Jak wynika z powyższego, osiągnięcie zasadniczego celu oddziaływania wobec dozorowanych zależy także od innych niż kurator osób uczestniczących zarówno w ich życiu (np. członków rodzin), jak również w procesie wchodzenia podopiecznych na drogę życia zgodnego z zasadami społecznymi (np. osób nadzorujących z ramienia pracodawcy, u którego skazani odbywają karę ograniczenia wolności w postaci nieodpłatnej pracy na cele społeczne, lub terapeuty w związku z terapią, do której został zobowiązany podopieczny). Dlatego kurator może w ramach wykonywanych czynności kształtować świadomość tych osób i tym samym motywować ich do określonych działań, jak też stymulować zmianę tych działań.

Z tych właśnie powodów uważam za celowe i konieczne wyodrębnienie tych działań realizowanych wobec innych podmiotów niż podopieczny, a nie zawartych w płaszczyźnie normatywnej. Docenienie potencjału tkwiącego w tej funkcji i szerokich możliwości jej realizacji we wszystkich środkach oddziaływania na skazanego zamknęłoby pewną niedostatecznie zauważalną lukę w systemie postępowania ze skazanymi. Poświęca się bowiem dużo energii na zmianę postaw skazanych, pomijając w istocie pracę nad zmianą postaw środowiska, w którym przestępcy żyją lub do którego wrócą po odbyciu kary pozbawienia wolności. Często bowiem to w ich środowisku rodzinnym, sąsiedzkim, środowisku pracy można dostrzec przyczyny ich późniejszego wejścia w konflikt z prawem. Jest to szczególnie ważne dla osób opuszczających zakłady karne, wracających często do tego samego środowiska rodzinnego, z którego wyszli, obciążonego tymi samymi problemami, z którymi środowisko to nie mogło sobie poradzić.

Jak wynika z powyższego, realizacja funkcji edukacyjno-kreującej wpisuje się również w pozostałe funkcje realizowane przez kuratora w stosunku do skazanych. Dodatkowo koresponduje ona ze współczesnymi koncepcjami polityki kryminalnej, które głoszą potrzebę szerszego zaangażowania społeczeństwa w proces readaptacji społecznej skazanych. W tym aspekcie kurator ma wszelkie instrumenty do tego, aby odgrywać kluczową rolę nie tylko w poprawie skazanego, ale również w ponownym zintegrowaniu go ze środowiskiem, które nierzadko samo go wykluczyło ze wspólnoty integrowania skazanego ze środowiskiem,

jak również zaktywizowaniu wspólnoty (przede wszystkim rodziny) do wzięcia części odpowiedzialności za skuteczną i trwałą resocjalizację przestępcy.

Relacja: kurator – podopieczny

Mówiąc o charakterze pracy kuratorów w polityce kryminalnej, warto zauważyć fakt, również pomijany w literaturze, że ustawodawca, określając ustrój kurateli i pozycję zawodową kuratorów sądowych, w sposób jednoznaczny określił relację kuratora do osoby, względem której wykonuje obowiązki, określając ją w art. 3 ust. 1 ustawy o kuratorach sądowych mianem „podopiecznego”. Nie jest to skazany, klient, petent, interesant, ale podopieczny. Siłą rzeczy ustawodawca ustawił tę relację jako niesienie pomocy, wsparcia przez jednego człowieka drugiemu człowiekowi, który ze swojej winy ponosi konsekwencje prawne i społeczne popełnionego przestępstwa. Osoba, z którą pracuje kurator (podopieczny), wręcz prowokuje do tego, żeby kuratorowi w tej relacji przyznać rolę opiekuna podopiecznego, można rzecz nawet za T. Kotarbińskim – „opiekuna społecznego”, którego filozof ten określa w następujący sposób: „W pełni dbać o sprawy cudze może ten tylko, kto jest usposobiony życzliwie względem podopiecznych, nadaje się więc na opiekuna bodaj najbardziej człowiek dobry, o dobrym sercu, wrażliwy na cudze potrzeby i skłonny do pomocy”¹⁷.

Skoro kurator ma widzieć w osobie, z którą pracuje, podopiecznego, to znaczy, że jako opiekun winien on również reprezentować jego interesy, bronić jego praw przed sądem, w miejscu pracy, przed społecznym naznaczeniem. Taka postawa kuratora jest już raczej zapomniana.

Mówiąc o relacji kuratora jako opiekuna i podopiecznego, należy zauważyć, że bardziej odpowiedni do tej roli jest kurator społeczny niż zawodowy. Za tym ostatnim stoi urząd, władztwo, przez co często jest postrzegany przez podopiecznego jako źródło opresji. Być może z tego względu kuratorzy zawodowi czują się mniej bezpieczni w pracy z podopiecznymi, na co wskazują wyniki badań¹⁸. Podopieczni dostrzegają w kuratorach społecznych mniej atrybutów władzy, formalizmu, przedłużenia „karzącej ręki sądu” niż w kuratorach zawodowych. W tym kontekście można dostrzec pewną zależność, iż im mniej dana osoba kojarzona jest z formalizmem władzy, tym większym zaufaniem się cieszy. Dotyczy to nie tylko podopiecznych kuratorów, ale dobrze to widać na przykładzie dzieci w instytucjach wychowawczych, w których często kucharka przygotowująca posiłki dla nieletnich jest traktowana przez nich jako osoba, której można zaufać, zwierzyć się, porozmawiać, gdyż nie jest pozbawiona sztywnego gorsetu władztwa i instytucjonalnego formalizmu, co utrudnia empatyczne postrzeganie drugiego człowieka i jego problemów. Z kolei w zakładach karnych taką rolę często pełnią kapelani, którzy nie są raczej utożsamiani z niebudzącą zaufania administracją więzienną.

¹⁷ T. Kotarbiński, *Medytacje o życiu godziwym*, Warszawa 1986, s. 60.

¹⁸ A. Janus-Dębska, M. Gronowicz-Ostaszewska, *Bezpieczeństwo kuratorów sądowych w świetle badania ankietowego*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2016, s. 56–57. Na temat bezpieczeństwa kuratorów zobacz także szerzej: P. Kobes, *Funkcje...*, s. 279 i nast.

Wnioski końcowe

Jak wynika z powyższego, odpowiedź na postawione we wstępie pytanie wydaje się nie pozostawiać wątpliwości, że w obecnym stanie polityczno-kryminalnym istnieje bardzo duża przestrzeń dla kuratora do pełnienia roli opiekuna, obrońcy i protektora. Jednakże dla skutecznego jej pełnienia potrzebny jest powrót do korzeni – nie tylko w warstwie normatywnej, ale również mentalnej, u których podstaw legła idea kurateli. Warto też zauważyć, że nawet na gruncie obowiązujących rozwiązań prawnych, szczególnie w zakresie środków oddziaływania na sprawców przestępstw, kurator ma nie tylko prawo, ale obowiązek być dla podopiecznego jego opiekunem. Wystarczy, żeby o tym nie zapominał.

Bibliografia

- Cieślak M., *Od represji do opieki (rzut oka na ewolucję zasad odpowiedzialności nieletnich)*, „Palestra” 1973, nr 1, s. 48.
- Giełb H., *Realizacja i rezultaty przedterminowego zwolnienia z zakładów pozbawienia wolności*, PWP 1935, nr 7, s. 6–7.
- Goldblatt W., *Warunkowe zwolnienie skazanego wedle Projektu Kodeksu Karnego*, „Głos Adwokatów” 1931, nr 3, s. 75 i nast.
- Gromek K., *Kuratorzy sądowi. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 24.
- Janus-Dębska A., Gronowicz-Ostaszewska M., *Bezpieczeństwo kuratorów sądowych w świetle badania ankietowego*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa 2016, s. 56–57.
- Jedynak T. [w:] *Ustawa o kuratorach sądowych. Komentarz*, red. T. Jedynak, P. Stasiak, Warszawa 2014, s. 23.
- Kobes P., *Funkcje kuratora w polityce kryminalnej*, Warszawa 2019, s. 43 i nast.
- Kotarbiński T., *Medytacje o życiu godziwym*, Warszawa 1986, s. 60.
- Makarewicz J., *Kodeks karny z komentarzem*, Lwów 1932, s. 143.
- O pomocy w powrocie do społeczeństwa*, red. T. Szymanowski, Białystok 2010.
- Porowski M., *O idei pomocy więźniom i działalności Patronatu (do czasu rozwiązania po II wojnie światowej)* [w:] *O pomocy w powrocie do społeczeństwa*, red. T. Szymanowski, Białystok 2010, s. 61 i nast.
- Rodakiewicz W.G., *Kurator zawodowy i społeczny dla dorosłych w świetle nowych uregulowań kodeksu karnego*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 1998, nr 3, s. 67.
- Ustawa z dnia 29 maja 1957 r. o warunkowym zwolnienia osób odbywających karę pozbawienia wolności, tekst jedn. Dz. U. z 1961, Nr 58, poz. 321.
- Ustawa z 21 lipca o kuratorach sądowych, Dz. U. z 2001 r. Nr 98, poz. 1071 ze zm.

SUMMARY

Paweł Kobes

**About the need to return to the educational and caring nature
of guardianship in enforcement proceedings**

The role of the probation officer in enforcement proceedings is crucial because the law assigns them with tasks in virtually all institutions involved in the enforcement of penalties and punitive measures against criminals. Thus, the probation officer has a significant impact on the effectiveness of the execution of penalties and punitive measures. Unfortunately, in the current legal situation, in enforcement proceedings, the probation officer primarily performs control and information functions, and to a very limited extent they perform care and social rehabilitation functions. Therefore, there is a need to create mechanisms thanks to which the probation officer dealing with adult perpetrators of crimes will focus to a greater extent on care and educational activities. Shifting the emphasis to the educational nature of the probation officer's work with the convict is important because the evolution of criminal policy is aimed at expanding the importance of the probation officer's year in enforcement proceedings by expanding the catalogue of his tasks.

Key words: probation officer, social rehabilitation, convict, probation officer's supervision, enforcement proceedings.

Data wpływu artykułu: 5.02.2024 r.

Data akceptacji artykułu: 29.02.2024 r.